

Eviran ohje TSE-tauteja koskevasta täydentävien ehtojen valvonnasta

Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin.

Tässä ohjeessa on sekä suoria lainauksia lainsäädännöstä että tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta. Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Eviran näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa.

A. TSE-vaatimusten noudattaminen sisämarkkinakaupassa ja tuonnissa

Valvonta sisältää TSE-tauteja koskevat vaatimukset lampaiden ja vuohien sekä niiden sukusolujen ja alkioiden sisämarkkinakaupassa ja tuonnissa muista kuin EU:n jäsenvaltioista. Lisäksi valvonta koskee TSE-tauteja koskevia vaatimuksia nautojen tuonnissa muista kuin EU:n jäsenvaltioista. Norjan ja Sveitsin osalta noudatetaan vastaavia ehtoja kuin sisämarkkinakaupassa.

Tarvittaessa valvoja voi saada lisäohjeistusta Evirasta.

1. Mitä valvotaan

Sisämarkkinakaupassa ja tuonnissa valvotaan:

- 1) Suomeen muista jäsenvaltioista siirretyt lampaat ja vuohet sekä niiden sukusolut ja alkiot ovat täyttäneet scrapie taudille säädetyt ehdot;
- 2) Aiemmin Suomeen tapahtuneiden siirtojen tai tuontien yhteydessä mahdollisesti asetettuja TSE-tauteja koskevia siirtorajoituksia on noudatettu;
- 3) Suomesta muihin jäsenvaltioihin siirretyt lampaat ja vuohet sekä niiden sukusolut ja alkiot ovat täyttäneet scrapie taudille säädetyt ehdot;
- 4) Suomeen muista kuin jäsenmaista tuodut naudat ovat täyttäneet BSE-taudille säädetyt ehdot;
- 5) Suomeen muista kuin jäsenmaista tuodut lampaat ja vuohet sekä niiden sukusolut ja alkiot ovat täyttäneet scrapie taudille säädetyt ehdot.

2. Miten valvotaan

2.1. Toimenpiteet ennen valvontakäyntiä

Valvoja tarkistaa Traces -järjestelmästä edeltävän viiden vuoden ajalta:

- 1) onko tilalle siirretty toisista jäsenvaltioista tai tuotu EU:n ulkopuolelta edellä mainittuja eläimiä, sukusoluja tai alkioita;
- 2) onko tilalta siirretty toisiin jäsenvaltioihin edellä mainittuja eläimiä, sukusoluja tai alkioita;
- 3) onko tilalla mahdollisesti voimassa olevia rajoittavia määräyksiä TSE-tautien johdosta.

Jos tilalta on siirretty lampaita ja vuohia sekä niiden sukusoluja ja alkioita toisiin jäsenvaltioihin, on lisäksi selvitettävä tilan kuuluminen scrapie-valvontaohjelmaan. Tilan on tullut kuulua 8.9.2016 saakka ohjelman terveyslukkaan 1, jos siirrot on tehty Ruotsiin, Tanskaan, Itävaltaan tai Norjaan, muussa tapauksissa joko luokkaan 1 tai 2. Suomelle myönnetty mitättömän scrapie riskin status EU:ssa tuli voimaan 8.9.2016 ja scrapie-valvonta ohjelma lakkautettiin. 8.9.2016 alkaen kaikki

Eviran ohje TSE-tauteja koskevasta täydentävien ehtojen valvonnasta vuonna 2017

Suomen lammas- ja vuohitilat ovat vapaita scapiesta lukuun ottamatta sellaisia pitopaikkoja, jolle on asetettu rajoituksia epäillyn tai todetun TSE-taudin vuoksi.

Tilan eläinluettelot tarkastetaan eläinrekisteristä muualla kuin Suomessa syntyneiden eläinten tai muihin EU-maihin siirrettyjen eläinten havaitsemiseksi.

2.2. Toimenpiteet valvontakäynnillä

Valvontakäynnillä tarkastetaan tilalla oleva sisämarkkinakauppaan ja tuontiin liittyvä kirjanpito. Kirjanpidosta on ohjeistettu Maataloustuotannon kirjanpito-oppaassa 2016 - 2017 (sivut 2 ja 27). http://mmm.fi/documents/1410837/2191243/Maataloustuotannon_kirjaamisvaatimukset_2016-2017.pdf/ceb457f0-9391-4670-8252-fed5180c1707

Tarkastetaan, että kunnaneläinlääkäri on tarkastanut siirtoerät ennen lähetystä ja siirrettäessä eläimiä EU:n jäsenvaltiosta tilalle toimija on tarkastanut tuontierät ja varmistanut, että terveystodistukset täyttyvät.

Terveystodistuksista tarkastetaan erityisesti, että todistusten TSE-tauteja koskevat kohdat on asianmukaisesti täytetty varmistuen siten, että eläimet, sukusolut ja alkioit ovat täyttäneet vaatimukset. Muista kuin EU:n jäsenvaltioista saapuneista eläimistä on CVEDA asiakirja sen varmentamiseksi, että ne ovat saapuneet EU:n alueelle eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen kautta.

Lisäksi valvontakäynnillä havainnoidaan mahdollisia merkkejä siitä, että tilalla olisi muita kuin terveystodistuksissa mainittuja ulkomaista alkuperää olevia lampaita, vuohia tai nautoja tai tilalta olisi siirretty lampaita tai vuohia muihin EU-jäsenvaltioihin ilman terveystodistusta, esim. tarkastamalla eläinluettelo ja eläinten korvamerkit.

3. Laiminlyönnin arvioiminen

Tilanteessa, jossa havaitaan, että vaatimuksia ei ole noudatettu, täytetään havaintopöytäkirjan liitteenä oleva arviointilomake. Lomakkeeseen tehdään ehdotukset laiminlyöntien seuraamusprosentteista.

Pääsääntöisesti seuraamusprosentti vaatimusten noudattamatta jättämisestä on 3 %. Esimerkkejä laiminlyönnin jatkuvuuden, laajuuden ja vakavuuden arvioimiseksi:

- EU:n sisämarkkinatuonnissa ehdot scapien suhteen eivät täyty, eikä puutteita ole mahdollista jälkikäteen korjata. Terveysvaatimusten laiminlyönti on laajaa ja vakavaa. Ehdotus seuraamusprosentiksi on 3 %.
- Eläinlääkäriä ei ole kutsuttu tarkastamaan vientieläimiä eikä täyttämään terveystodistusta. Ehdotus seuraamukseksi on 3 %.

B. TSE-tautien ilmoittaminen, siirtorajoitusten noudattaminen ja välttämättömien tietojen antaminen

1. Mitä valvotaan

TSE-tautitapauksia koskevassa täydentävien ehtojen tilavalvonnassa valvotaan, että tilalla on TSE-tautien osalta noudatettu eläintutilain (441/2013) 14 §:n säännöksiä eläintautiepäilyn ilmoittamisesta, 19 § säännöksiä eläimen erillään pitämisestä ja tartuntaa mahdollisesti levittävien eläinten, tuotteiden, tavaroiden ja aineiden siirtämisen välttämisestä sekä velvollisuutta noudattaa eläintutilain luvun 4 mukaisia viranomaisen määräyksiä TSE-taudin leviämisen estämiseksi.

Eläintutilain 14 § velvoittaa eläimistä vastuussa olevan toimijan tai muun henkilön ilmoittamaan viipymättä kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle epäillessään tai todetessaan eläimellä olevan uusi tai vastustettava eläintauti. Kaikki eläimillä esiintyvät TSE-taudit kuuluvat vastustettaviin eläintauteihin. Eläintenpitäjän ei oleteta epäilyvaiheessa tietävän, mistä eläintaudista on kyse. Eläimistä vastuussa olevan toimijan, joka epäilee eläimellä vastustettavaa tai uutta vakavaa eläintautia, on eläintutilain 19 § mukaan pyrittävä pitämään eläin erillään pitopaikan muista eläimistä sekä vältettävä tartuntaa mahdollisesti levittävien eläinten, tuotteiden, tavaroiden ja aineiden siirtämistä siihen saakka, kunnes aluehallintovirasto on päättänyt jatkotoimenpiteistä.

Aluehallintovirasto antaa tarpeelliset määräykset (eläintutilain 23 § mukainen taudin leviämisen estämiseksi annettava päätös) pitopaikasta vastaavalle toimijalle. Kiireellisessä tilanteessa vastaavan päätöksen voi tehdä myös kunnaneläinlääkäri. Tällöin aluehallintoviraston on tehtävä asiasta oma päätöksensä viimeistään 14 vuorokauden kuluessa. Evira tekee eläintutilain 26 § mukaisen päätöksen todetun taudin hävittämiseksi, niissä tapauksissa, joissa se on tarpeen.

Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily tai TSE – tauti on todettu, aluehallintovirasto tekee eläintutilain 22 § mukaisen selvityksen eläintaudin alkuperästä ja levinneisyydestä (ns. epidemiologinen selvitys). Eläimistä vastuussa oleva toimija on eläintutilain 93 § mukaan velvollinen antamaan aluehallintovirastolle välttämättömät tiedot selvityksen tekemiseen.

Eläintautien ilmoittamisvelvollisuuden toteutumista, annettujen määräysten noudattamista ja välttämättömien tietojen antamista valvotaan lähtökohtaisesti jälkikäteen niillä tiloilla, joilla on todettu esiintyvän TSE-tautia. Täydentävien ehtojen eläintautivalvonta voidaan kuitenkin tehdä myös tilalla, jolla epäillään esiintyvän TSE-tautia, mutta jolta ei ole saatu ilmoitusta virkaeläinlääkärille eläintaudin epäilystä. Epäily voi syntyä muun tilakäynnin yhteydessä. Valvonta voidaan ulottaa myös sellaisille kontaktitiloille, joilla epidemiologisen selvityksen perusteella voidaan perustellusti epäillä esiintyvän tartuntaa.

Täydentävien ehtojen valvonta ei korvaa normaalia tuotantotilojen eläintautitilanteen valvontaa.

1.1. Valvonnan laajentaminen

Valvova viranomainen laajentaa tarkastuksen koskemaan täydentävien ehtojen noudattamista, jos tukia saanut tila on jättänyt ilmoittamatta eläinlääkärille eläimissä havaituista ilmeisistä TSE-taudin oireista tai jos toimija ei ole toimittanut välttämättömiä tietoja taudin alkuperän tai levinneisyyden selvittämiseksi tai jos tarkastuksen perusteella TSE-taudin vastustamiseksi tehtyihin päätöksiin (AVI:n päätös taudin leviämiseksi tai Eviran päätös taudin hävittämiseksi) sisältyviä määräyksiä on rikottu.

Eviran ohje TSE-tauteja koskevasta täydentävien ehtojen valvonnasta vuonna 2017

2. Miten valvotaan

Eviran eläintautivalvonta ilmoittaa laboratoriotutkimuksilla todetun TSE-taudin esiintymisestä aluehallintovirastolle. TSE-taudin epäilystä tieto voi tulla aluehallintovirastoon Evirasta, kunnaneläinlääkäriltä tai joskus muulta eläinlääkäriltä, suoraan eläimistä vastuussa olevalta toimijalta tai muulta henkilöltä. Täydentävien ehtojen valvonta tehdään tällöin saadun ilmoituksen perusteella ilman erillistä pyyntöä. Muun kuin eläinlääkäriltä tai Evirasta saadun eläintaudin epäilyilmoituksen nojalla ei tehdä suoraan täydentävien ehtojen tarkastusta, vaan eläinlääkäriin on syytä ensin käydä tilalla toteamassa eläimillä esiintyvät oireet ja aloittamassa tarvittaessa taudin torjuntatoimet.

2.1. Toimenpiteet ennen tilakäyntiä

Ennen tilakäyntiä varmistetaan, onko kyse eläintaudin esiintymisestä vai eläintautiepäilystä ja mistä tieto on saatu. Lisäksi varmistetaan esimerkiksi kunnaneläinlääkäriltä, onko tilalta ilmoitettu eläimissä esiintyvistä oireista. Vaikkei oireista olisi ilmoitettu, ei se välttämättä tarkoita, ettei ilmoitusvelvollisuutta ole noudatettu.

Jos tilalle on annettu päätös eläintaudin leviämisen estämiseksi tai eläintaudin hävittämiseksi, päätöksen sisältö selvitetään etukäteen. Tapausta hoitavalta läänineläinlääkäriltä selvitetään onko toimija antanut epidemiologisen selvityksen tekemiseen tarvittavat välttämättömät tiedot ja mahdollisten eläintaudin hävittämistoimien eteneminen. Eläinrekistereistä selvitetään mahdolliset eläinten siirrot rajoitusaikana, jos annetuilla määräyksillä on rajoitettu eläinten siirtämistä. Myös eläinten kuolleisuustiedot tai muut esimerkiksi ELITEstä saatavat eläintaudin esiintymiseen viittaavat tiedot tarkistetaan. Tilan perustiedot tallennetaan ELITEn valvontaosioon havaintopöytäkirjan pohjaksi.

2.2. Valvontakäynti

Tautitilanne on jo itsessään eläinten pitäjälle hyvin ahdistava tilanne. Tämä tulee muistaa mietittäessä valvonnan ajoitusta eli milloin tilalle mennään ja kuinka paikan päällä toimitaan.

Tilan eläimet tarkastetaan ulkoisesti havainnoiden niissä mahdollisesti esiintyviä TSE-tautien oireita. Jos selviä oireita havaitaan, tiedustellaan eläinten pitäjältä oireiden ilmoittamisesta kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle. Jos oireita ei tarkastushetkellä ole havaittavissa, tiedustellaan aiemmin mahdollisesti havaituista oireista ja niiden ilmoittamisesta. Kuolleisuustiedot tarkastetaan tilalla.

Eläinten pitäjää pyydetään lisäksi selvittämään, minkälaisia määräyksiä kyseisen TSE-taudin osalta on tilalle annettu ja miten niiden noudattaminen on varmistettu.

3. Valvonnan tulos ja laiminlyönnin arviointi (indikaattorin arvioiminen)

Täydentävien ehtojen valvontaa tekevä läänineläinlääkäri täyttää havaintopöytäkirjan tarvittavine liitteineen. Laiminlyönnit arvioidaan arviointilomakkeella. Esimerkkejä laiminlyönnin laajuuden ja vakavuuden arvioimiseksi:

- Jos eläintauti on todettu rutiiniseurannassa eikä eläimellä ole minkään saatavilla olevan tiedon mukaan esiintynyt edeltäviä oireita (esimerkiksi atyyppinen scrapie todettu lampaalla tai vuohella rutiiniseurannassa), ei ilmoittamisen laiminlyöntiä ole tapahtunut.
- Jos laiminlyönti on kokonaisuuden huomioon ottaen vähäinen eikä todennäköisesti aiheuta eläintaudin leviämistä tai muutoin vaarana eläinten tai ihmisten terveyttä, on ehdotus

Eviran ohje TSE-tauteja koskevasta täydentävien ehtojen valvonnasta vuonna 2017

seuraamusprosentiksi 1 %. Tällainen voi olla esimerkiksi tilanne, jossa tilan eläimessä on juuri ennen sen kuolemaa esiintynyt selviä TSE-taudin oireita, eikä epäilystä ole ilmoitettu, mutta eläin on toimitettu raatojenkeräilyyn mukana luokan 1 käsittelylaitokseen, jossa näyte taudin toteamiseksi on otettu. Laiminlyönnin tahallisuus on arvioitava erikseen.

- Jos laiminlyönnin seurauksena on aiheutunut vaara eläintaudin leviämisestä tai mahdollinen ihmisten terveyden vaarantuminen, on ehdotus seuraamusprosentiksi 3 %. Tällainen voi olla esimerkiksi tilanne, jossa eläimiä on siirretty toiselle tilalle, vaikka tilan muissa eläimissä esiintyisi selviä TSE-tautien oireita tai TSE – tautia olisi epäilty. Laiminlyönnin tahallisuus on arvioitava erikseen.
- Jos laiminlyönnin seurauksena on aiheutunut ilmeinen vaara eläintaudin leviämisestä tai ihmisten terveyden vaarantumisesta, on ehdotus seuraamusprosentiksi 5 %. Tällainen voi olla esimerkiksi tilanne, jossa tilalla epäillään tai on todettu TSE – tautia ja tilan eläinten siirtoja on rajoitettu aluehallintoviraston tilaan kohdistamalla määräyksellä, mutta rajoituksista huolimatta eläimiä on siirretty toiselle tilalle.
- Jos laiminlyönnin seurauksena on aiheutunut ilmeinen vaara eläintaudin leviämisestä tai ihmisten terveyden vaarantumisesta, on ehdotus seuraamusprosentiksi 5 %. Tällainen voi olla esimerkiksi tilanne, jossa tilalla epäillään tai on todettu TSE – tautia ja tilan eläimistä vastaava toimija on kieltäytynyt antamasta aluehallintovirastolle välttämättömiä tietoja eläintaudin alkuperän ja levinneisyyden selvittämiseksi.